

ADDENDA ET CORRIGENDA

Câteva observații amare asupra modificărilor aduse Legii Arhivelor Naționale nr. 16/1996, republicată

Amplourea distrugerilor documentare nu a fost curmată odată cu prăbușirea regimului comunist în 1989, căci ura populației față de regim a învins orice urmă de rațiune, provocând distrugerea unor arhive după care astăzi suspinăm și pentru care urmașii ne vor acuza.

Au profitat de ignoranța celor mulți și revoltați toți cei care nu erau mândri de trecutul lor și care “pot” astăzi să ne învețe democrația după ce mai înainte ne-au silit să “construim socialismul”. La această ignoranță, după 1990, s-au adăugat interesele mărunte ale noilor îmbogățiți rezultați în perioada de tranziție spre democrație și spre o economie de piață. Astfel, toți cei care au “reușit” să devalizeze, să falimenteze și să vândă pe nimic unitățile economice ale orânduirii socialiste s-au străduit să distrugă orice act care-i putea incrimina.

Din păcate, de multe ori scopul acestor îmbogățiți a fost facilitat de către unii salariați ai Arhivelor Naționale. Sunt prea multe exemple din care se poate constata că aceștia au avizat adeseori lucrări de selecționare ale documentelor fără o verificare temeinică sau chiar fără discernământ. Pentru aceasta gravă carență este responsabilă și dănuirea în rândul unor foști și actuali indivizi ce se pretind arhiviști a unei mentalități comuniste de reciclare obligatorie a maculaturii de către creatorii și deținătorii de documente. Din punctul nostru de vedere, este inacceptabilă inserarea în *Legea Arhivelor Naționale nr. 16/1996, republicată*¹, a obligativității creatorilor și deținătorilor de documente de a-și selecționa documentele la termenele prevăzute în nomenclatorul propriu (art. 36, lit c), în condițiile în care, potrivit aceleiași legi, menirea Arhivelor Naționale ale României o constituie doar “administrarea, supravegherea și protecția specială a Fondului Arhivistic Național al României” (art. 3). De fapt, fiecare creator și deținător de documente devine interesat la un moment dat să-și selecționeze documentele de care nu mai are nevoie. Prin urmare, ar fi fost normal ca legiuitorul să reformuleze art. 36, lit. c) din *Legea 16/1996 republicată*, așa încât să nu existe răspunderea contravențională a creatorilor și deținătorilor de documente pentru “neselectarea documentelor create și deținute de către persoane juridice, la termenele prevăzute în nomenclatorul propriu, de către comisia de selecționare a documentelor, în condițiile prevăzute la art. 11”, ci doar răspunderea penală pentru “selecționarea documentelor create și deținute de către persoane juridice, fără avizul Arhivelor Naționale”.

În același timp, am observat cu regret că prevederile referitoare la infracțiuni și contravenții din *Legea nr. 16/1996* au rămas timp de aproape 20 de ani de la adoptarea acestei legi fără nici o urmă practică. Astfel, în cazul aplicării unor

---

¹ În “Monitorul Oficial”. Partea I, nr. 293, din 22 aprilie 2014.

contravenții, îndată încep să sune telefoanele pentru intimidarea salariaților Arhivelor Naționale sau pentru anularea acestor sancțiuni, iar în cazul constatării distrugerilor de documente care fac parte din Fondul Arhivistic Național nici un procuror din România nu a dat ca soluție începerea urmăririi penale pentru vreun făptuitor, deși s-au distrus abuziv mii de km de documente din perioada comunistă. În plus, trebuie să recunoaștem, în toată această perioadă, nici reprezentanții Arhivelor Naționale nu au sesizat de prea multe ori parchetele de pe lângă instanțele judecătorești pentru distrugerile de documente pe care le-au constatat cu ocazia controalelor.

Și cum toată această situație nu ne era de ajuns, noul *Cod Penal*² și noul *Cod de Procedură Penală*³, precum și ultimele modificări aduse *Legii Arhivelor Naționale* au ajuns să dezincrimineze toate distrugerile de documente, inclusiv a celor care fac parte din Fondul (mai curând, Patrimoniul) Arhivistic Național al României. Prin urmare, în împrejurările de față, cel care distruge orice fel de document nu mai poate fi sancționat de către reprezentanții Arhivelor Naționale ale României nici măcar cu o amendă simbolică.

Astfel, potrivit prevederilor noului *Cod Penal*, distrugerea documentelor fără avizul Arhivelor Naționale a fost scoasă din rândul infracțiunilor. De fapt, conform art. 253, alin. 2 din acest act normativ se sancționează doar distrugerile înscrisurilor care aparțin în tot sau în parte altei persoane⁴, ori creatorii și deținătorii de documente care își distrug arhivele sunt tocmai proprietarii acelor acte și, ca atare, nu pot fi sancționați dacă își distrug documentele.

Mai mult chiar, potrivit aceluiași *Codul Penal*, distrugerea din culpă a unui bun, chiar dacă acesta aparține făptuitorului, se pedepsește, în conformitate cu alin. 4 și 5 din art. 253⁵ și cu al. 1 din art. 255⁶, doar dacă "este de natura să pună în pericol alte persoane sau bunuri". De asemenea, prevederile art. 254 din același act normativ înlătură orice posibilitate de a interpreta distrugerea intenționată a unor înscrisuri drept distrugere calificată, căci legiuitorul a socotit că aceasta din urmă este numai "(1) Dacă faptele prevăzute în art. 253 au avut ca urmare un dezastru, <iar-n.AB> pedeapsa este închisoarea de la 7 la 15 ani și interzicerea exercitării unor drepturi", ori "(2) Dezastrul constă în distrugerea sau degradarea unor bunuri imobile ori a unor

² Legea nr. 286 din 17 iulie 2009, publicată în "Monitorul Oficial". Partea I, nr. 510, din 24 iulie 2009.

³ Legea nr. 135 din 01 iulie 2010, publicată în "Monitorul Oficial". Partea I, nr. 486, din 15 iulie 2010.

⁴ "(2) Distrugerea unui înscris sub semnătură privată, care aparține în tot sau în parte altei persoane și servește la dovedirea unui drept de natură patrimonială, dacă prin aceasta s-a produs o pagubă, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă."

⁵ "(4) Distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare a unui bun, săvârșită prin incendiere, explozie ori prin orice alt asemenea mijloc și dacă este de natură să pună în pericol alte persoane sau bunuri, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani.

(5) Dispozițiile prevăzute în alin. (3) și alin. (4) se aplică chiar dacă bunul aparține făptuitorului."

⁶ "(1) Distrugerea, degradarea ori aducerea în stare de neîntrebuințare, din culpa, a unui bun, chiar dacă acesta aparține făptuitorului, în cazul în care fapta este săvârșită prin incendiere, explozie sau prin orice alt asemenea mijloc și dacă este de natură să pună în pericol alte persoane sau bunuri, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă.

lucrări, echipamente, instalații sau componente ale acestora și care a avut ca urmare moartea sau vătămarea corporală a două sau mai multor persoane”.

În același timp, orice persoană sau instituție care își distruge arhiva scapă de orice răspundere penală deoarece poate demonstra în instanță că documentele prevăzute de art. 2 din Legea 16/1996 republicată⁷ nu sunt identice cu înscrisurile prevăzute de noul *Cod Penal*. Astfel, potrivit acestui ultim act normativ, un “înscris oficial este orice înscris care emană de la o persoană juridică dintre cele la care se refera art. 176 ori de la persoana prevăzută în art. 175 alin. (2) sau care aparține unor asemenea persoane”⁸, iar prin persoana juridică legiuitorul a înțeles funcționarul public de la “instituțiile publice sau alte persoane juridice care administrează sau exploatează bunurile proprietate publică.”⁹ Ori, documentele cu valoare arhivistică sunt create (“emanate”) și păstrate atât de persoane de drept public, cât și de drept privat. Apoi, potrivit alin. 3 din art. 320 *Cod Penal* “sunt asimilate înscrisurilor oficiale biletele, tichetele sau orice alte imprimare producătoare de consecințe juridice”. Cu alte cuvinte, legiuitorul socotește drept înscrisuri doar documentele cu caracter practic. Accentul pus de Parlamentul României pe caracterul practic al înscrisurilor mai este ilustrat și de incriminarea sustragerii sau distrugerii unor înscrisuri cu scopul de a împiedica aflarea adevărului de către organele judiciare¹⁰ ori de compromiterea intereselor de stat ale României în raport cu o putere străină prin “distrugerea, alterarea ori ascunderea unui document sau înscris în care sunt stabilite drepturi ale statului român.”¹¹ Acest caracter practic al înscrisului este evidențiat și de art. 265 din noul *Cod de Procedură Civilă*¹², potrivit căruia un

---

⁷ “Prin documente care fac parte din Fondul Arhivistic Național al României, în sensul prezentei legi, se înțelege: acte oficiale și particulare, diplomatice și consulare, memorii, manuscrise, proclamații, chemări, afișe, planuri, schițe, hărți, pelicule cinematografice și alte asemenea mărturii, matrice sigilare, precum și înregistrări foto, video, audio și informatice, cu valoare istorică, realizate în țară sau de către creatori români în străinătate.”

⁸ Art. 178, alin. 2, *Cod Penal*.

⁹ Art. 175, alin. 2 și art. 176, *Cod Penal*.

¹⁰ “(1) Sustragerea ori distrugerea unui înscris care se afla în păstrarea ori în deținerea unei persoane dintre cele prevăzute în art. 176 sau art. 175 alin. (2) se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani.

(2) Dacă fapta este săvârșită de un funcționar public în exercitarea atribuțiilor de serviciu, limitele speciale ale pedepsei se majorează cu o treime.

(3) Tentativa se pedepsește.” (art. 259 *Cod Penal*)

“(1) Sustragerea, distrugerea, reținerea, ascunderea ori alterarea de mijloace materiale de probă sau de înscrisuri, în scopul de a împiedica aflarea adevărului într-o procedură judiciară, se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 5 ani.

(2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează împiedicarea, în orice alt mod, ca un înscris necesar soluționării unei cauze, emis de către un organ judiciar sau adresat acestuia, să ajungă la destinatar.” (art. 275, *Cod Penal*)

¹¹ “Compromiterea unor interese de stat. Distrugerea, alterarea ori ascunderea unui document sau înscris în care sunt stabilite drepturi ale statului român în raport cu o putere străină, dacă prin aceasta sunt puse în pericol sau vătămă interesele de stat, se pedepsește cu închisoarea de la 7 la 15 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.” (art. 406, *Cod Penal*).

¹² Legea nr.134 din 01 iulie 2010, publicată în “Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 545 din 03 august 2012.

“înscris este orice scriere sau altă consemnare care cuprinde date despre un act sau fapt juridic, indiferent de suportul ei material ori de modalitatea de conservare și stocare.” Ori, potrivit art. 1 din Legea 16/1996 republicată, Fondul Arhivistic Național al României este alcătuit din izvoare istorice și nu din înscrisuri ce pot fi folosite la un moment dat în rezolvarea spețelor aflate pe rolul instanțelor judecătorești. Este drept, unele documente care fac parte din Fondul Arhivistic Național pot avea și o importanță practică, servind pentru reconstituirea anumitor drepturi ale cetățenilor, însă nu acesta a fost criteriul fundamental pentru care s-a decis că astfel de documente fac parte din Fondul Arhivistic Național.

Așadar, în acord cu noul *Cod Penal* și noul *Cod de Procedură Penală*, *Legea Arhivelor Naționale* a suferit modificările de rigoare. Astfel a fost eliminat fostul art. 27 din Legea 16/1996, care prevedea că “sustragerea, distrugerea, degradarea ori aducerea în stare de neîntrebuințare a documentelor care fac parte din Fondul Arhivistic Național al României constituie infracțiune și se pedepsește conform prevederilor *Codului Penal*”. Este extrem de dezamăgitor faptul că în loc să completeze acest articol cu o formulă prin care statul român ar fi trebuit să protejeze nu numai documentele care fac parte din Fondul Arhivistic Național, ci și cele care asigură drepturile și libertățile cetățenilor, dintr-un motiv pe care nu ni-l putem explica, legiuitorul a scos aceste fapte nu numai din rândul infracțiunilor, ci și din rândul contravențiilor. Prin urmare, în momentul de față oricine poate fura, distruge, degrada sau aduce în stare de neîntrebuințare documentele care fac parte Fondul Arhivistic Național al României sau care asigură drepturile și libertățile cetățenilor (drepturi de moștenire, contribuții la sistemul de pensii etc.) fără să riște nici cea mai mică sancțiune din partea Arhivelor Naționale ori a altor autorități ale statului român.

De altfel, noul *Cod Penal* nu pedepsește nici refuzul unui suspect (indiferent dacă a afectat sau nu drepturile și libertățile cetățenilor prin distrugerea documentelor) de a prezenta înscrisuri care să-l incrimineze, așa încât nepunerea lor la dispoziția organului de urmărire penală de cel urmărit sau judecat pentru o infracțiune nu poate fi socotită de instanță drept obstrucționarea justiției.¹³ Cel mult, și aceasta doar în cazul proceselor civile, refuzul de a prezenta un anumit înscris de către una dintre părți poate însemna o recunoaștere tacită a veridicității afirmațiilor făcute de partea adversă.¹⁴

---

¹³ “Obstrucționarea justiției:

(1) Persoana care, fiind avertizată asupra consecințelor faptei sale:

a) împiedică, fără drept, organul de urmărire sau instanța să efectueze, în condițiile legii, un act procedural;

b) refuză să pună la dispoziția organului de urmărire penală, instanței sau judecătorului sindic, în tot sau în parte, datele, informațiile, înscrisurile sau bunurile deținute, care i-au fost solicitate în mod explicit, în condițiile legii, în vederea soluționării unei cauze, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă.

(2) Dispozițiile alin. (1) nu se aplica în cazul persoanei urmărite sau judecate pentru infracțiunea care formează obiectul procesului penal.” (art. 271, *Cod Penal*).

¹⁴ „Dacă partea refuză să răspundă la interogatoriul ce s-a propus în dovedirea deținerii sau existenței înscrisului, dacă reiese din dovezile administrate că a ascuns înscrisul ori l-a distrus sau dacă, după ce s-a dovedit deținerea înscrisului, nu se conformează ordinului dat de instanță de a-l

În același timp, fostul art. 28 din Legea nr. 16/1996 a suferit modificări parțiale, devenind acum art. 35 din Legea Arhivelor Naționale republicată. Ca atare, răspunderea penală a rămas doar pentru fapte lipsite de importanță, ce pot fi dovedite/verificate cu mare greutate și pentru săvârșirea cărora justiția din România cu mari dificultăți poate hotări sancțiuni. Astfel, acest art. 35 prevede doar că “(1) Scoaterea peste graniță fără drept a documentelor care fac parte din Fondul Arhivistic Național al României, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la un an la 5 ani sau cu amendă” și “(2) Înstrăinarea, fără drept, a documentelor prevăzute la alin. (1) către persoane fizice sau juridice străine constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani.”

Din punctul nostru de vedere, este mult mai important pentru interesul general ca documentele care fac parte din Fondul Arhivistic Național și cele care asigură drepturile și libertățile cetățenilor să nu fie sustrate, distruse, degradate ori aduse în stare de neîntrebuințare decât dacă ele sunt scoase peste graniță sau dacă sunt înstrăinate (pe teritoriul României sau al altui stat) fără drept! Un drept sau un interes legitim al unui cetățean poate fi reconstituit sau satisfăcut chiar dacă documentul care-l atestă se află în afara României și se cunoaște deținătorul lui, însă ele sunt imposibil de rezolvat dacă acel document a fost distrus total sau parțial, ori dacă i s-a pierdut urma.

În același timp, prin modificările aduse *Codului Penal* și *Legii Arhivelor Naționale*, socotim că legiuitorul a încercat și a reușit să creeze o porțiță prin care anumiți oameni politici și/sau de afaceri pot să scape legal de documentele care le incriminează activitățile trecute, prezente și viitoare, fără a mai răspunde nici măcar în mod simbolic pentru distrugerea documentelor fără avizul Arhivelor Naționale. Cu alte cuvinte, dovedirea unor posibile infracțiuni devine puțin probabilă atâta timp cât făptuitorul lor poate distruge dovezile care-l incriminează fără să riște nici cea mai mică răspundere penală sau contravențională. Un mai mare deserviciu adus interesului general de către un Parlament ales democratic cu greu se poate imagina într-un stat civilizat, căci, la ora actuală, documentele care fac parte din Patrimoniul Arhivistic Național al României nu mai sunt protejate în nici un fel.

La fel de nefericită este și menținerea la art. 1 din forma republicată a *Legii Arhivelor Naționale* a sintagmei “Fond Arhivistic Național”¹⁵, căci alin. 3 din art. 253 din actualul *Cod Penal* sancționează doar bunurile care fac parte din patrimoniul cultural¹⁶, ori diferența juridică dintre fond și patrimoniu este imensă.

înlățișă, instanța va putea socoti ca dovedite afirmațiile făcute cu privire la conținutul acelui înscris de partea care a cerut înlățișarea.” (art. 295 din noul *Cod de Procedură Civilă*).

¹⁵ “Constituie izvoare istorice și alcătuiesc Fondul Arhivistic Național al României documentele create de-a lungul timpului de către organele de stat, organizațiile publice sau private economice, sociale, culturale, militare și religioase, de către persoane fizice autorizate, profesioniști care își desfășoară activitatea în baza unei legi speciale și persoane fizice. Acestor documente statul le asigură protecție specială, în condițiile prezentei legi.” (art. 1 din *Legea Arhivelor Naționale nr. 16/1996*, republicată).

¹⁶ “(3) Dacă făpta prevăzută în alin. (1) privește bunuri care fac parte din patrimoniul cultural, pedeapsa este închisoarea de la 1 la 5 ani.”

Situația este cu atât mai tristă cu cât prin modificările aduse *Legii Arhivelor Naționale* s-a instituit dreptul unor operatori economici de a "presta servicii de păstrare, conservare, restaurare, legatorie, prelucrare arhivistică și utilizare a documentelor cu valoare practică pe care le dețin, denumite în continuare servicii arhivistice"¹⁷, fără ca acești operatori să fie făcuți răspunzători în vreun fel pentru sustragerea, distrugerea, degradarea ori aducerea în stare de neîntrebuințare a documentelor care fac parte din Fondul Arhivistic Național și a celor care asigură drepturile și libertățile cetățenilor.

Așadar, aceste schimbări legislative au trecut neobservate atâta timp cât, în spațiul românesc, populația nu conștientizează importanța documentelor și, implicit, a Arhivelor pentru conservarea memoriei colective. De altfel, această educație culturală și legislativă deficitară în rândul cetățenilor explică de ce, adeseori, instituțiile și persoanele fizice își neglijează și, uneori, își distrug documentele cu valoare științifică și practică. Prin urmare, se pierde un imens patrimoniu cultural atât de către populația majoritară, cât și de către comunitățile etnice și confesionale de pe teritoriul României.

Ca atare, se impune instituirea unui nou mod de abordare a creatorilor și deținătorilor de documente, în care accentul să cadă de pe control și măsuri punitive, pe educație.

În același timp, pentru persoanele cu rea credință, sunt necesare și demersuri din partea reprezentanților Arhivelor Naționale ale României pe lângă Curtea Constituțională și pe lângă Parlamentul României în vederea completării *Legii Arhivelor Naționale nr. 16/1996*, republicată și a noului *Cod Penal* cu prevederea potrivit căreia "sustragerea, distrugerea, degradarea ori aducerea în stare de neîntrebuințare a documentelor care fac parte din Fondul Arhivistic Național al României constituie infracțiuni și se pedepsesc conform prevederilor Codului Penal".

Arcadie M. Bodale

---

¹⁷ Art. 19 din *Legea Arhivelor Naționale nr. 16/1996*, republicată.